

Вовк М. П.

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Київ, Україна, miravovk79@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>

Соломаха С. О.

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Київ, Україна, solomaha_sv@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8737-9740>

Грищенко Ю. В.

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Київ, Україна, gulia2020@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9822-9668>

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Метою статті є аналіз стану проведення різних видів практики в закладах вищої освіти за результатами опитування викладачів, керівників практик, виконаного співробітниками відділу змісту і технологій педагогічної освіти ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України у 2020–2021 рр. У ході дослідження було використано такі методи: опитування, системного аналізу та узагальнення. Доведено, що основною проблемою проведення різних видів практик у закладах вищої педагогічної освіти є суперечність, зумовлена наявністю задекларованих у законодавчо-нормативних документах якісних змін у педагогічній освіті, зокрема в процесі організації практик, і водночас неефективністю практичної підготовки (через відсутність належного фінансування, дискретність педагогічного партнерства, брак ресурсів для проведення практик в умовах змішаного й дистанційного навчання тощо). Результати опитування засвідчили, що викладачі усвідомлюють потребу у внесенні якісних змін у проведення практик, таких як створення якісного науково-методичного забезпечення проведення практик; налагодження стійкого взаємозв'язку з освітніми закладами; розроблення віртуальних ресурсів з організації практики; використання результатів практик у дослідницькій роботі, створенні бази даних; структурування змісту практик на міждисциплінарних засадах; налагодження ефективного партнерства між керівництвом закладів вищої педагогічної чи фахової передвищої освіти, закладами освіти та іншими стейкхолдерами; доцільність взаємодії з науковими установами. Запропоновано шляхи подолання сучасних викликів практичної підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: практика, практична підготовка, заклад вищої педагогічної освіти, виклики, опитування.

JEL classification: I23.

DOI: 10.32987/2617-8532-2022-1-40-53.

© Вовк М. П., Соломаха С. О., Грищенко Ю. В., 2022

У контексті імплементації Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2015) актуалізується проблема підвищення якості підготовки майбутніх фахівців педагогічного фаху в закладах вищої педагогічної освіти на всіх освітніх рівнях. Нині в українській освіті відбуваються трансформаційні зміни в підготовці педагогічних кадрів, що зумовлено як євроінтеграційним вектором поступу вищої освіти загалом та педагогічної зокрема, так і державною потребою в забезпеченні закладів освіти висококваліфікованими, професійно-компетентними педагогами, що здатні здійснювати відповідні якісні зміни на власне державному, регіональному й локальному рівнях. Таких педагогів мають готувати заклади вищої та фахової передвищої освіти, тому актуалізується проблема підвищення якості саме практичної підготовки педагогів на бакалаврському, магістерському, докторському рівнях.

Основним викликом проведення різних видів практик у закладах вищої педагогічної освіти є суперечність, зумовлена наявністю задекларованих у законодавчо-нормативних документах якісних змін у педагогічній освіті (закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні (2018)), у т. ч. у процесі організації практик, і водночас неефективністю практичної підготовки, що пов'язана з відсутністю належного фінансування, дискретністю педагогічного партнерства, браком ресурсів для проведення практик в умовах змішаного й дистанційного навчання тощо. Зокрема, державна

політика у сфері вищої освіти ґрунтується на таких принципах: сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя; доступності вищої освіти; міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України в Європейській простір вищої освіти за умови збереження й розвитку досягнень і прогресивних традицій національної вищої школи; державної підтримки підготовки фахівців із вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької й педагогічної діяльності [1]; забезпечення та реалізації освітнього процесу, що гарантує здобуття особами якісної освіти й відповідає вимогам, встановленим законодавством про надання освітніх послуг [2]; модернізації педагогічної освіти (шляхом професійного відбору), стандартів освіти, її структури і змісту тощо [3]. Окреслені виклики практичної підготовки майбутніх педагогів на різних рівнях потребують узагальнення з метою їх поступового подолання й реагування з боку менеджерів освіти, гарантів освітніх програм, груп забезпечення якості підготовки педагогічних кадрів на різних освітніх рівнях.

Наразі проблеми якості педагогічної освіти досліджують Н. Лазаренко [4], В. Луговий [5], Н. Ничкало, Л. Лук'янова [6] та ін. У їхніх працях особливу увагу приділено змісту й методичним засадам організації різних видів практики, упровадженню певної моделі практичної підготовки вчителя з урахуванням зарубіжного

досвіду. Водночас проблема проведення практик на різних освітніх рівнях потребує поглибленого аналізу, що уможливить проектування подальших векторів оновлення їх змісту, форм, методів, технологій у сучасних реаліях.

Актуалізується питання модернізації в педагогічній освіті, зокрема розбудови інноваційного освітнього середовища в закладах вищої педагогічної освіти, створення умов для інтерактивного навчання за допомогою різних технологій, насамперед інформаційно-комунікаційних і мережевих. Модернізаційні процеси в підготовці сучасного вчителя спричинені соціально-економічними викликами, що продукуються на рівні світу, європейських країн, держави та пов'язані з необхідністю опрацювання, передання, використання інформації за допомогою різних засобів [7, с. 156].

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що важливе місце в професійно-педагогічній підготовці західноєвропейських студентів посідає практика, на яку відводиться більш ніж 50 % освітньої програми. Практична складова підготовки вчителів у закладах вищої освіти спрямована на розвиток фахових компетентностей – педагогічної, психологічної, соціокультурної, комунікативної та ін. [4, с. 98].

Мета статті – охарактеризувати стан проведення різних видів практики в закладах вищої освіти за результатами опитування викладачів, керівників практик у 2020–2021 рр.; окреслити сучасні виклики в організації практичної підготовки майбутніх педагогів на бакалаврському, магістерському та докторському освітніх рівнях.

Педагогічна практика є важливою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів, у процесі якої студенти мають можливість закріпити знання, здобуті в процесі навчання, проявити свої особистісні риси, удосконалити набуті вміння й навички в реаліях освітнього процесу. Система педагогічної практики студентів в умовах ступеневої освіти залежно від освітньої програми передбачає проходження різних видів практики: навчальної (екскурсійна, ознайомлювальна, для отримання первинних професійних умінь і навичок тощо); виробничої (технологічна, педагогічна, науково-дослідна, педагогічна, викладацька, асистентська, науково-виробнича, переддипломна та ін.); магістерської (асистентська, науково-дослідна). На кожному з етапів педагогічної практики відбувається формування професійної компетентності та педагогічної майстерності майбутнього педагога [8, с. 200].

На основі аналізу законодавчо-нормативних документів з'ясовано, що обсяг безперервної педагогічної практики має становити мінімум 30 кредитів ЄКТС обов'язкової частини бакалаврських програм (починаючи з першого року навчання в різних закладах освіти й на різних курсах) та щонайменше 30 кредитів (включно з магістерським дослідженням) у межах обов'язкової частини магістерських програм. Практична педагогічна діяльність здобувача вищої або фахової передвищої педагогічної освіти під час навчання може бути зарахована як практична підготовка [1]. На думку Н. Ничкало, Л. Лук'янової, С. Хомич, «наразі у підготовці вчителя педагогічна практика здійснюється за паралельною мо-

деллю; зміст та організація практичної підготовки передбачає одночасне опанування теоретичного матеріалу і набуття практичного досвіду, починаючи з II–III курсів бакалаврату. Таку ідею можливо зреалізувати за умови достатньої матеріально-технічної бази, належного фінансування організації тривалої практичної підготовки, що є прерогативою автономного функціонування закладу освіти» [6, с. 23].

У 2020–2021 рр. науковцями відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України проведено онлайн-опитування викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти, методистів, керівників практик (усього взяло участь 85 осіб). 95 % опитаних безпосередньо беруть участь у проведенні різних видів практик на бакалаврському й магістерському рівнях вищої освіти. Викладачі зазначили, що в закладах вищої освіти різних регіонів відповідно до освітніх програм підготовки найбільше кредитів відведено на виробничу (педагогічну) практику, яка проводиться в закладах середньої освіти, та на науково-дослідну практику на магістерському рівні. Чимало опитаних (73 %) підтвердили, що в закладах освіти існують певні традиції щодо практики: уніфіковано зміст її проведення відповідно до програм, налагоджено партнерство з певними закладами середньої освіти, використовуються розроблені методичні рекомендації з їх проведення впродовж тривалого періоду, звітування за результатами проходження практик відбувається у формі конференцій тощо.

Респонденти (81 %) наголосили на необхідності впровадження інновацій у практичну підготовку майбутніх учителів у зв'язку з проходженням на сучасному етапі акредитації освітніх програм підготовки майбутніх учителів на бакалаврському й магістерському рівнях, карантинними умовами проведення практик, що передбачає дистанційну чи змішану форму їх організації. Серед основних труднощів педагоги назвали організаційні (29 %), психологічні (18 %); фінансові (43 %), інші (10 %), у т. ч. слабку мотивацію щодо забезпечення ефективності проведення практик, несистемність виконання їх програм.

Більшість керівників практик, викладачів зауважили, що існує проблема навчально-методичного забезпечення організації різних видів практики (81 %), отже, є потреба у створенні електронних ресурсів щодо проведення практики в закладах вищої педагогічної освіти (77 %). Окрім того, необхідно створити реальні або віртуальні фонди за результатами проходження практики студентами в закладах вищої педагогічної освіти, що дасть змогу використовувати набутий емпіричний матеріал у процесі дослідницької роботи, формування ресурсів для проходження практики, створювати алгоритми аналізу зібраної інформації тощо.

Викладачі зробили акцент на необхідності зміни змісту проведення практик у закладах вищої педагогічної освіти (67 %) та форм, методів і технологій їх організації (87 %). Респонденти підтвердили, що навчальними планами підготовки майбутніх учителів передбачено достатню кількість кредитів на проведення

практик, однак найчастіше їх використання є недоцільним і характеризується певною імітаційністю, непродуктивністю. Педагоги констатували (89 %), що в умовах дистанційного навчання проведення практик є неефективним, неорганізованим та потребує значних витрат часу, ресурсів, засобів. Відповідно, є потреба в науково-методичному супроводі проведення різних видів практик у співпраці з науковцями (74 %), що сприятиме істотному підвищенню науковості програм практик, інноваційності їх змісту, оптимізації форм і методів організації практичної підготовки. Більшість керівників практики усвідомлюють необхідність вивчення досвіду вітчизняних і зарубіжних університетів, інших закладів освіти задля вдосконалення змісту, форм та методів проведення практик у сучасних умовах (69 %).

З метою з'ясування проблем проведення фахової практики в процесі підготовки майбутніх викладачів у закладах вищої педагогічної освіти було здійснено анкетування керівників фахових практик магістрантів у педагогічних університетах в Україні. Відповідаючи на запитання «Чи є у Вашому закладі освіти певні традиції проведення практики у підготовці майбутніх учителів?», більшість викладачів підтвердила, що під час здобуття освітнього рівня «магістр» реалізується один із принципів навчання – єдність теорії та практики. Практика є об'єднуючою ланкою між теоретичними навичками й самостійною апробацією знань, які сприяють адаптації студентів-магістрантів до педагогічної діяльності у вищій школі. У ході практики вони виконують усі види та функції професій-

ної діяльності. У кожному закладі є власні напрацьовані форми, методи, технології проведення фахової практики відповідно до основних напрямів фахової підготовки майбутнього викладача, що сприяють здобуттю знань, джерелом яких є власна діяльність магістрантів, тобто емпіричних, практичних знань, що отримані з особистого досвіду в ході педагогічної практики. На думку викладачів, інтеграція загальної й професійної освіти магістрів на базі педагогічної діяльності значно підвищує мотивацію до здобуття знань і формування відповідних фахових компетенцій.

Відповідаючи на запитання «Чи спостерігаються у Вашому закладі певні інновації проведення практики у підготовці майбутніх викладачів?», респонденти зауважили, що в кожному закладі вищої педагогічної освіти, незважаючи на відсутність державного стандарту підготовки магістрів, розроблено власну освітньо-професійну програму підготовки майбутніх викладачів у закладах освіти II–IV рівнів акредитації, у рамках якої застосовуються авторські інноваційні технології проведення фахових практик магістрів.

Цікавими виявилися відповіді на запитання: «Які труднощі виникають у керівників практики під час її проведення?», «Чи існує проблема навчально-методичного забезпечення організації різних видів практики?», «Чи є потреба створення електронних ресурсів щодо проведення практики у закладах вищої педагогічної освіти?». Зокрема, на думку викладачів, для якісного виконання практичних завдань бракує технологічного стилю як фактора стабільності отримання об'єктивних, під-

тверджених практичним досвідом результатів. Елементи технологізації як системної сукупності й функціонування особистісних та інструментальних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей, виявляються в неухильному дотриманні змісту й послідовності етапів діяльності, у певному алгоритмі впровадження нововведень, надійному та гарантованому результаті тощо. На переконання викладачів, такі аспекти педагогічної діяльності, як алгоритмізація й інструментальність, сприяють активнішому формуванню професійних умінь у здатності приймати самостійні педагогічні рішення, чітко визначати мету та завдання, інтенсивно подавати матеріал, здійснювати самоконтроль і самокорекцію. Викладачі вважають, що серед умов, за якими може відбуватися продуктивна підготовка фахівців у сфері освіти, домінують володіння оригінальними педагогічними техніками, здатність до педагогічної імпровізації в нестандартних ситуаціях, а також до саморозвитку та самовизначення з урахуванням фактора мінливості освітніх обставин.

Серйозним недоліком педагогічної роботи викладачів досі залишається неналежне навчально-методичне забезпечення організації різних видів практики. Зокрема, студентам і викладачам бракує інструктивної літератури з організації самостійної роботи студентів щодо планування та проведення фахової практики. Є нагальна потреба в розробленні сучасних технологій, форм і методів проведення фахової практики магістрантів, спрямованих на діалогічні стратегії міжособистісного спілкування учасників освітнього

процесу, оволодіння студентами мобільною системою методичних знань і фахових умінь; на розвиток неповторних індивідуальних рис педагога, професійне самовдосконалення та самоорганізацію в контекстному полі наскрізного розвитку професійних компетентностей майбутніх викладачів. На думку викладачів, наразі недостатньою мірою застосовуються мультимедійні технології та сучасні наочні засоби навчання (електронна дошка, синтезатор, електронний підручник, навчальні комп'ютерні програми, у т. ч. ігрові).

Водночас технологічність дій викладачів не може повністю задовольнити потребу в живому людському спілкуванні, міжособистісній комунікації. Тому велику увагу до питань забезпечення персоналізації учасників педагогічної взаємодії незмінно привертає особистісна орієнтованість освітнього процесу як фактор практичної підготовки майбутніх викладачів. Ефективне розв'язання цієї проблеми можливе в разі врахування індивідуальних особливостей кожного на основі принципів природовідповідності й самореалізації.

Візуалізуємо результати опитування з урахуванням основних викликів у процесі організації практичної підготовки майбутніх педагогів на різних освітніх рівнях. Відповідаючи на запитання «Які труднощі виникають у керівників практики під час її проведення?», більшість викладачів назвали організаційні та фінансові проблеми (рис. 1).

Відповіді на запитання «Чи існує проблема навчально-методичного забезпечення організації різних видів практики?» показали, що 34,1 % викладачів, керівників практик усві-

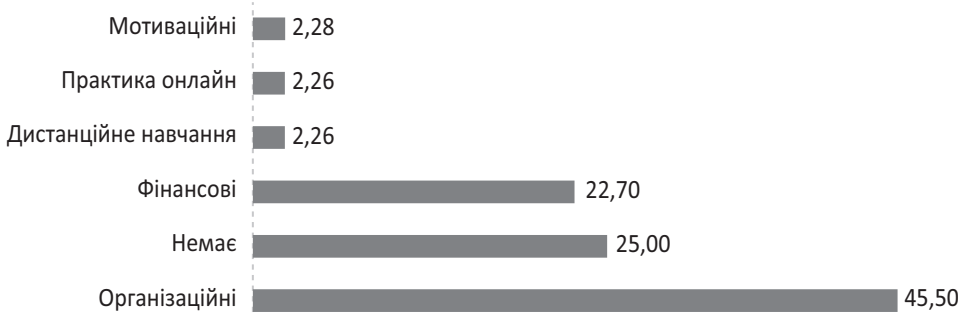

Рис. 1. Труднощі в проведенні практик у закладах вищої педагогічної освіти, %
Побудовано авторами за результатами опитування.

домлюють необхідність оновлення навчально-методичного супроводу їх проведення, що свідчить про їхню недостатню цілісну позицію, адже в умовах змішаного й дистанційного навчання впродовж 2020–2021 рр. назріла потреба в оновленні супровідних навчально-методичних праць.

На запитання «Чи є потреба створення електронних ресурсів щодо проведення практики у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти?» ствердно відповіли 88,6 % респондентів, що вже частково суперечить відповіді на попереднє запитання (адже майже 66 %

не вважають за необхідне оновлення навчально-методичного забезпечення для практичної підготовки). Водночас потребу в розробленні електронних ресурсів можна пояснити проблемами, що виникли в умовах змішаного й дистанційного навчання (рис. 2).

Становлять інтерес відповіді на запитання «Чи є необхідність створення реальних або віртуальних фондів за результатами проведення практик студентами у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти?». Більшість викладачів (77 %) усвідомлює цінність форму-

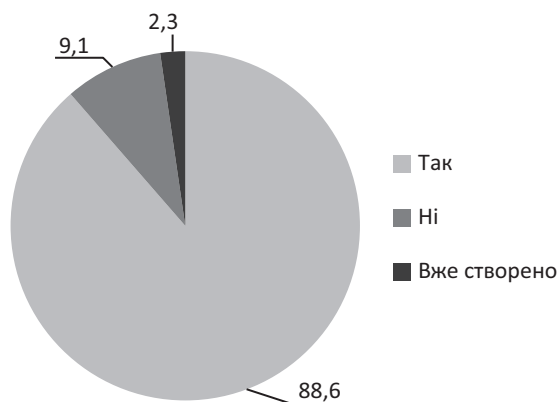

Рис. 2. Потреба у створенні електронних ресурсів щодо проведення практики в закладах фахової передвищої та вищої педагогічної освіти, %
Побудовано авторами за результатами опитування.

вання таких фондів за результатами практик, що уможливорює використання відповідних матеріалів під час написання кваліфікаційних робіт, створення віртуальних навчальних лабораторій тощо (рис. 3).

Серед відповідей респондентів на запитання «Чи потрібно змінювати зміст проведення практик у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти?» переважали ствердні (50 %); інші їх варіанти (13,56 %), за винятком заперечних (36,4 %), мі-

стили трактування на кшталт «оновлювати зміст», «додавати до бази», «потрібно оновлювати періодично», «додавати елементи дистанційного навчання», «оновлювати при потребі змін в освітній програмі», «оновлювати поступово, використовуючи інтерактивні форми і методи» та ін. (рис. 4).

Аналіз відповідей на запитання «Чи потрібно змінювати форми, методи і технології проведення практики у закладах фахової передвищої

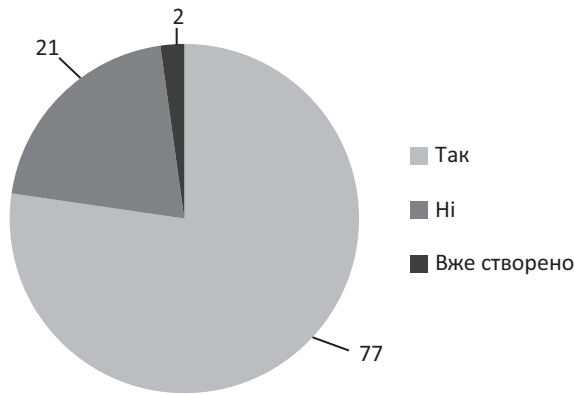

Рис. 3. Необхідність створення реальних або віртуальних фондів за результатами проведення практик студентами в закладах фахової передвищої та вищої педагогічної освіти, %

Побудовано авторами за результатами опитування.

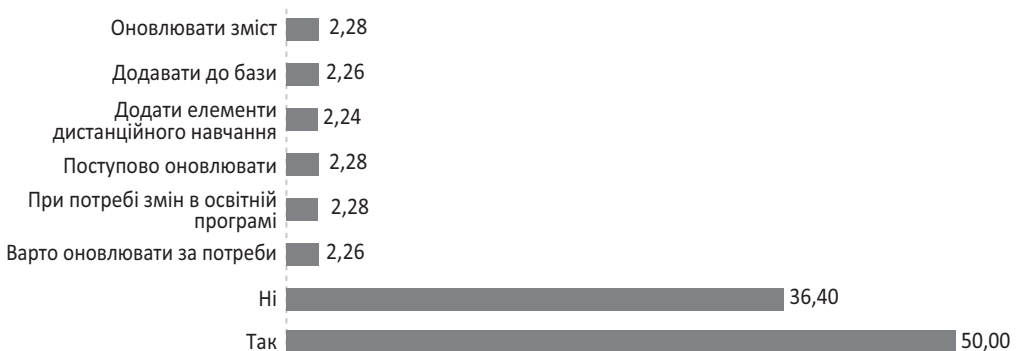

Рис. 4. Потреба в оновленні змісту проведення практик у закладах фахової передвищої та вищої педагогічної освіти, %

Побудовано авторами за результатами опитування.

і вищої педагогічної освіти?» засвідчив, що 75 % викладачів, керівників практик усвідомлюють потребу в оновленні форм, методів і технологій у процесі практичної підготовки; інші викладачі підкреслили необхідність оновлення відповідного інструментарію з коментарями типу «при оновленні потрібно враховувати специфіку онлайн-навчання», «варто розширювати спектр методів практичної підготовки», «оновлення змісту передбачає оновлення форм і методів» (усього 11,4 %, тоб-

то в сукупності 86,4 % опитаних) (рис. 5).

Під час опитування було важливо з'ясувати, чи вважають викладачі, керівники практик процес практичної підготовки в умовах дистанційного навчання ефективним (рис. 6). На питання «Чи ефективним є проведення практик в умовах дистанційного навчання?» 75 % респондентів дали заперечну відповідь, що підтверджує актуальність оновлення змісту практик, пошуку оптимальних форм і методів їх проходження в умовах

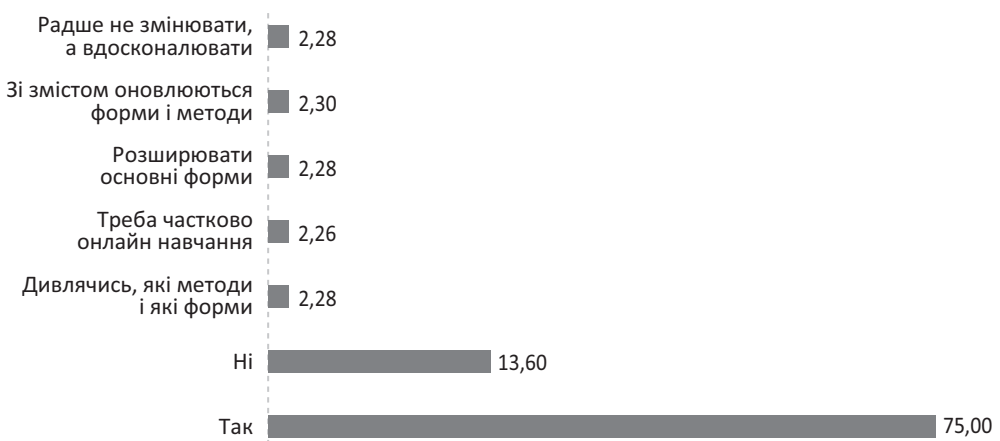

Рис. 5. Потреба в оновленні форм, методів, технологій проведення практик у закладах фахової передвищої та вищої педагогічної освіти, %

Побудовано авторами за результатами опитування.

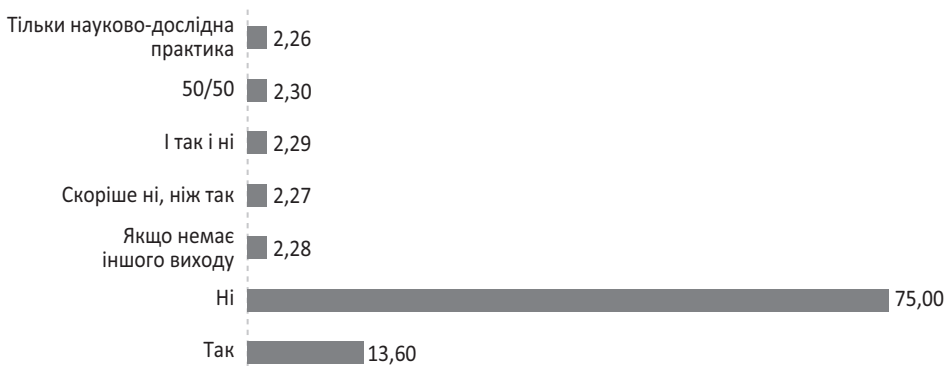

Рис. 6. Ефективність проведення практик в умовах дистанційного навчання, %

Побудовано авторами за результатами опитування.

дистанційного й змішаного навчання, підвищення рівня цифрової компетентності викладачів, керівників практик із метою продуктивної організації практичної підготовки тощо.

На питання «Чи є потреба науково-методичного супроводу проведення різних видів практики у співпраці з науковцями?» більшість респондентів (86,4 %) відповіла ствердно, 6 % опитаних теж відзначили наявність такої потреби, наголошуючи на доцільності партнерської взаємодії, особливо з метою проведення науково-дослідної практики на магістерському освітньому рівні. На жаль, 4,6 % не вважають проведення практик шляхом взаємодії з науковцями перспективним (рис. 7).

Показово, що, згідно з результатами опитування, більшість викладачів, керівників практик переконані в доцільності вивчення досвіду українських і зарубіжних університетів, інших закладів освіти задля вдосконалення змісту, форм та методів проведення практик у сучасних умовах.

З метою вдосконалення змісту й методичних засад проведення

практик на бакалаврському рівні в закладах вищої педагогічної освіти визначено такі педагогічні умови: активізація партнерства закладів вищої педагогічної освіти, наукових установ і закладів середньої освіти, що уможливить використання ресурсів у поєднанні найкращих дослідницьких та освітніх практик; формування мотивації майбутнього педагога до набуття теоретичних знань і вмінь, самоосвіти й самовиховання, підтримка зацікавленості студентів у практичній діяльності шляхом використання практикоорієнтованих форм і методів навчання; створення позитивного психологічного клімату під час проходження педагогічної практики; розроблення й адаптація діагностичного інструментарію щодо вивчення психологічних особливостей учня та учнівського колективу; застосування під час практики активних методів, форм навчання (дискусії, рольові ігри, комунікативні тренінги, діалогічні методи професійної комунікації, творчі й дослідницькі завдання, практикуми тощо).

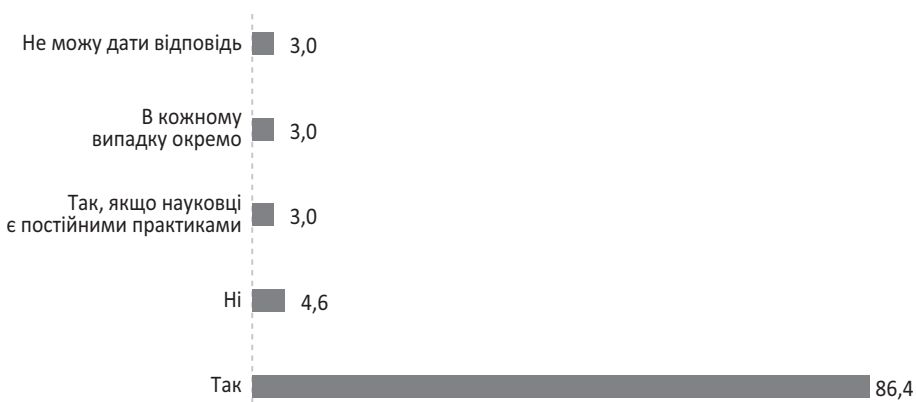

Рис. 7. Потреба в науково-методичному супроводі проведення різних видів практики у співпраці з науковцями, %

Побудовано авторами за результатами опитування.

Педагогічними умовами, які забезпечують підвищення ефективності проведення практики на магістерському рівні, є: активізація мотивації майбутніх викладачів до набуття теоретичних знань і практичних умінь фахової педагогічної діяльності в закладах вищої освіти; залучення магістрантів до вивчення передового досвіду педагогічної діяльності викладачів педагогічних університетів України та зарубіжних країн; створення якісного методичного забезпечення процесу практичної підготовки магістрів (використання активних інноваційних форм і методів навчання та розроблення й упровадження в освітній процес нових форм, методів, авторських педагогічних технологій); діагностування кожного етапу фахової (спеціалізованої) практики на основі самодіагностики суб'єктів освітнього процесу в закладах вищої педагогічної освіти.

З метою удосконалення змісту й методики проведення викладацької практики на докторському рівні доцільно забезпечити такі педагогічні умови: створення нормативно-регулятивної бази та науково-методичного супроводу проведення викладацької практики в межах закладу вищої освіти чи наукової установи, де здійснюється підготовка майбутніх докторів філософії, з урахуванням фокусу освітньо-наукової програми, регіонального й всеукраїнського контексту; застосування інтерактивних форм і методів проведення практики у співпраці з науковцями, експертами, викладачами України та зарубіжжя; використання потенціалу репозитаріїв закладів освіти, віртуальних бібліотек, оцифрованих фондів тощо.

Отже, результати опитування викладачів, керівників практик засвідчили, що вони усвідомлюють потребу у внесенні якісних змін у проведення практик. Зокрема, це створення якісного науково-методичного забезпечення проведення практик; налагодження стійкого взаємозв'язку з освітніми закладами; розроблення віртуальних ресурсів з організації практики; використання результатів практик у дослідницькій роботі, формуванні бази даних; структурування змісту практик на міждисциплінарних засадах; налагодження ефективного партнерства між керівництвом закладів вищої педагогічної чи фахової передвищої освіти, закладами освіти та іншими стейкхолдерами; організація взаємодії з науковими установами щодо вдосконалення процесу проведення практик на різних рівнях; встановлення гідної оплати за керівництво практикою та ін.

Відповідно, сучасними викликами в організації практичної підготовки майбутніх учителів є: необхідність збереження традицій проведення різних видів практики, сформованих у закладах вищої або фахової передвищої освіти; забезпечення використання інтерактивних форм, методів, технологій задля розвитку відповідних фахових компетентностей у межах практики; доцільність налагодження партнерської взаємодії із закладами освіти, інституціями, осередками (наприклад, музеями, культурознавчого, мистецького, краєзнавчого спрямування, лінгвістичними центрами, лабораторіями, бібліотеками); потреба у використанні дистанційних форм організації практик, що особливо актуально в умовах

пандемії (програми Moodle Google, Classroom Microsoft, Teams, комунікаційні платформи Zoom, Hangouts, Skype); забезпечення прагматичності організації різних видів практики, що полягає у націленості на збір і

систематизацію емпіричного матеріалу для написання кваліфікаційних робіт, на оволодіння реальним інструментарієм майбутньої професійної діяльності; недостатня фінансова підтримка проведення практик.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 04.01.2022).
3. Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні : затв. Наказом Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-koncersiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 26.11.2021).
4. Лазаренко Н. І. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції : монографія. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2019. 365 с. URL: <https://cutt.ly/RSTCKmx>.
5. Луговий В. І. Проблема освітньої якості у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2. С. 5–23. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-11-1>.
6. Ничкало Н., Лук'янова Л., Холмич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2021. 54 с. URL: <http://ipood.com.ua/e-library/naukovo-analitichni-materiali/profesiyna-pidgotovka-vchitelya-ukranski-reali,-zarubijniy-dosvid/> (дата звернення: 16.01.2022).
7. Вовк М. П. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: виклики та перспективи. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2020. № 22. С. 150–165. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2020.22.222016>.
8. Вовк М. П., Грищенко Ю. В., Соломаха С. О., Філіпчук Н. О., Ходаківська С. В. Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика : словник / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2021. 312 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>.

Myroslava Vovk

Dr. Sc. (Pedagogy), Senior Researcher, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAPS of Ukraine, Kyiv Ukraine, miravovk79@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>

Svitlana Solomakha

Ph. D. (Pedagogy), Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAPS of Ukraine, Kyiv Ukraine, solomaha_sv@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8737-9740>

Yuliia Hryshchenko

Ph. D. (Pedagogy), Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAPS of Ukraine, Kyiv Ukraine, gulia2020@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9822-9668>

MODERN CHALLENGES IN THE PRACTICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN THE INSTITUTIONS OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION

Abstract. *The article describes the state of conducting various types of practice in higher education institutions based on the results of a survey of teachers, practice managers. The results of the survey of teachers, practice managers showed that teachers are aware of the need to implement qualitative changes in the conduct of practice, including the creation of high-quality scientific and methodological support for the conduct of practice; the establishment of a stable relationship with educational institutions; the need to develop virtual resources for the organization of practice; the use of practice results in the research work, in the creation of a database; the structuring of the content of practice on the interdisciplinary basis; the establishment of an effective partnership between the management of institutions of higher pedagogical or professional pre-higher education, educational institutions, and other stakeholders; the expediency of interaction with scientific institutions while improving the process of conducting practice at various levels; the need for decent payment for managing the practice, etc. We outlined the current challenges in organizing practical training of future teachers at bachelor's, master's and doctoral educational levels, including the need to preserve the traditions of conducting various types of practice formed in the institutions of higher or professional pre-higher education; ensuring the use of interactive forms, methods, technologies to form appropriate professional competencies within the practice; the expediency of establishing a partnership with educational institutions, organizations, branches; the need to use remote forms of organizing practice, which is especially important in the context of a pandemic (Google Moodle programs, Microsoft Classroom, Teams, Zoom, Hangouts, and Skype communication platforms); ensuring the pragmatism of the organization of various types of practice, which is focusing on the collection and systematization of empirical material for writing qualification papers, on mastering the real «tools» of future professional activities.*

Keywords: *practice, practical training, institution of higher pedagogical education, challenges, survey.*

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *About education* (Act No. 2145-VIII, September 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). *On Higher Education* (Act No. 1556-VII, July 1). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page> [in Ukrainian].
3. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2018). *The concept of development of pedagogical education in Ukraine* (Order No. 776, July 16). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
4. Lazarenko, N. I. (2019). *Professional training of teachers in pedagogical universities of Ukraine in the conditions of European integration*. Vinnytsa: TOV "Druk plus". Retrieved from <https://cutt.ly/RSTCKmx> [in Ukrainian].
5. Luhovyi, V. I. (2020). The problem of educational quality in the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine. *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 2, 5–23. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-11-1> [in Ukrainian].
6. Nychkalo, N., Lukianova, L., & Khomych, L. (2021). *Teacher training: Ukrainian realities, foreign experience*. Kyiv: TOV "Iurka Liubchenka". Retrieved from <http://ipood.com.ua/e-library/naukovo-analitichni-materiali/profesiyna-pidgotovka-vchitelya-ukranski-reali-zarubijniy-dosvid/> [in Ukrainian].
7. Vovk, M. P. (2020). Trends in the development of pedagogical education in Ukraine: challenges and prospects. *Aesthetics and ethics of pedagogical action*, 22, 150–165. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2020.22.222016> [in Ukrainian].
8. Vovk, M. P., Hryshchenko, Yu. V., Solomakha, S. O., Filipchuk, N. O., & Khodakivska, S. V. (2021). *Pedagogical education in Ukraine: theory and practice*. Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/> [in Ukrainian].